

**17.05
2018**

**ДНІ
НАУКИ**

УДК 94(477)(082)

ББК 63.3(4Укр)я431

ШЗ8

Дні науки історичного факультету: матеріали XI Міжнародної наукової конференції студентів, аспірантів та молодих учених. / Колектив авторів – Київ, 2018. – 220 с.

У збірник вміщено матеріали XI Міжнародної наукової конференції студентів, аспірантів та молодих учених Дні науки історичного факультету, яка відбулась 17 травня 2018 р. в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка. Збірник охоплює різні галузі історичної науки. Розрахований на студентів, аспірантів, викладачів вищої школи.

Автори несуть відповідальність за зміст викладених тез, точність та коректність посилань на них!

ISBN 978-966-171-911-9

©Рада молодих вчених, 2018

©Наукове товариство студентів, 2018

©Колектив авторів, 2018

Ірина Гуменна

Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка

**Націоналістичні настрої українських студентських товариств
Східної Галичини міжвоєнного періоду (1918-1939 рр.)**

Після Першої світової війни східногалицькі землі відійшли до відновленої Польської республіки за умовами Паризької мирної конференції 1919 р., а згодом передача українських земель була підтверджена на Раді послів Антанти 1923 р. Політика республіки полягала у побудові сильної польської держави, тому нації, які потрапили під зверхність Другої Речі Посполитої мали бути асимільовані. Прикладом «розчинення земель» є закон 1924 р. про обмеження вживання української мови в адміністративних органах, суді та освітніх установах, а також процеси пацифікації, колонізації та ревіндикації, яку здійснювали загони КОПу. Закономірно, що українці, які не бажали знову бути підкореним мали не лише надію на можливість здобуття незалежності, а були налаштовані на активну боротьбу, тому патріотичні та націоналістичні настрої культивувалися серед української інтелігенції та молоді, у тому числі і студентства як одного із рушійних сил визвольної боротьби. Студенти Галичини мали причини підтримати національно-державницькі поривання інтелігенції, оскільки їх можливість здобути вищу освіту українською мовою була мізерною, а то й зовсім неможливою, українські товариства переслідувалися, а видання піддавалися цензурі. Свідченням переслідувань є як звіти польських правоохоронних органів, так і обурливі резолюції українських студентських віче [1, арк.18].

Сьогодення диктує необхідність аналізу націоналістичних настроїв українських студентських товариств Східної Галичини міжвоєнного періоду, їх вплив на розгортання державницької боротьби українського народу Західної України. Проблему національного відродження на землях Східної Галичини порушено у працях Ковалюка Р., Шумського І., Ребета Л., Багана О., Ісаюк О. Однак, націоналістичні настрої та внесок у державотворчу діяльність українських студентських товариств Східної Галичини міжвоєнного періоду висвітлений недостатньо і потребує детальнішого дослідження.

Українські студентські товариства Східної Галичини вирізнялися не лише функціональною різноманітністю (освітні, позичкові, видавничі), а й ідеологічною спрямованістю. Варіативність поглядів товариств охоплювала весь спектр від крайніх лівих до праворадикалів. Чисельною була і група студентських товариств націоналістичних настроїв, що було зумовлено вище зазначеними історичними реаліями. Згідно з тлумаченням ЕІУ, під націоналізмом слід розуміти систему цінностей та політичний рух, що проголошує головною метою боротьбу за національне самовизначення народу, його незалежність, так і радикальну ідеологію, крайнім виявом якої є

використання атентатів [2, с.240]. Власне, аналізуючи прояви націоналістичних настроїв українських студентських товариств Східної Галичини, варто зазначити, що вони мали як помірковане, так і радикальне забарвлення.

Серед способів привернути увагу до проблеми необхідності утворити власну державу, українські студенти скликали народні віча. Одне із таких відбулося у 1913 р., його важливість полягає у тому, що на ньому був присутній творець українського інтегрального націоналізму Д.Донцов, який виголосив промову «Сучасне політичне положення нації і наші завдання» [3]. Головні постулати праці Д.Донцова знайшли підтримку серед галицької молоді, а особливої актуальності ідеї вченого отримали після Першої Світової війни (1914-1918 рр.), коли постала необхідність пробуджувати національну свідомість для боротьби за українську державу. У боротьбі за право використовувати українську мову та утворювати власні національні навчальні заклади, а також проти поширення комуністичної ідеології українські студенти Східної Галичини та учасники Таємного українського університету об'єдналися у першу нелегальну політичну організацію націоналістичного спрямування – «Групу Української Державницької Молоді (ГУДМ)» у 1925 р [4, с.137].

Однак, у 1926 р. ГУДМ з метою пошуків підтримки об'єдналося із Студенськими громадами Східної Галичини в Союз Української Націоналістичної Молоді (СУНМ), що став центром націоналістичної боротьби українського студентства. До цієї організації входили С.Охримович, І.Пенкавський та О.Боднарович. СУНМ мала два друкованих органи – «Смолоскипи» та «Юнак» [4, с.138]. Підтримуючи боротьбу за незалежність, в еміграції, були створенні Українська військова організація (1920 р.) та Організація українських націоналістів (ОУН, 1929 р.) Є.Коновальцем. діяльність яких чи не найбільше знаходила підтримку серед українських студентських товариств Східної Галичини міжвоєнного періоду, зокрема саме до ОУН у 1929 р. у повному складі долучиться СУНМ [5, с.250].

Не дочекавшись зрушень у державотворчому процесі, радикально налаштовані українські студенти переходять до активних форм діяльності, які мали чітко виражені ознаки терористичних актів. Саме так, 12 квітня 1908 р. студент Мирослав Січинський на знак протесту проти польського шовінізму вбив намісника Галичини графа А.Потоцького, а вже 25 листопада 1921 р. Степан Федак пострілом з револьвера поранив воєводу Грабовського, але не зумів поцілити у Ю.Піلسудського [3]. З одного боку, вчинок був продиктований необхідністю побудови власної держави, а із іншого – цей атентат загрожував появою масових замовних вбивств із національним забарвленням.

Радикально налаштовані українські студенти, та і загалом прихильники націоналістичної ідеології, турбували польський уряд, саме тому темам студентського збройного підпілля присвячували свої шпальти тогочасні газети – «Gazeta Lwowska», «Kurjer Lwowski», «Gazeta Poranna», «Gazeta Wieczorna», «Wiek Nowy», «Słowo Polskie», «Kurjer Warszawski», «Czas» [6, с.99]. Зазвичай, новини подавалися коротко та, здебільшого, повідомляли про судові процеси над українським студентським націоналістичним рухом, що показувало

видимість активної роботи правозахисних органів Польської республіки [6, с.102].

Друкований орган Української крайової студентської ради у Львові міжвоєнного періоду «Наш шлях» із гаслом «Передавати із рук у руки, з хати до хати» у кожному випуску звертався до політичної ситуації у Галичині та описував реакцію польської влади на дії українського національноорієнтованого студентства: «Кожний студент наражається на арешти, ревізії... Не одне покоління поносить тягарі програної нами війни» [7, арк.4]. У відповідь на ці «подразники», українське студентство закликає приєднатися до патріотичного руху: «Нам треба інтелігенції, яка була б авангардом нації в її боротьбі за незалежність... Бо кожен українець на їхній службі (державній польській) – це страта для української нації» [7, арк.4]. В українському русі назрівали проблеми, оскільки політика асиміляції все ж давала свої результати, тому студентство било на сполох та шукало допомоги не лише у середовищі Східної Галичини, а й зверталось до закордонних товариств [8, арк.5].

Отже, серед українського студентства культивувались різні політико-ідеологічні настрої, однак переважаючим був націоналістичний. Студентство відчувало на собі особливості пацифікаційної політики і не лише у справах україномовних шкіл та Українського університету, тому у відповідь розгорнуло цілий рух, спектром від періодичних видань із патріотичними лозунгами та студентських українських віче до національно забарвлених атентатів. Така жвавість української студентської молоді активізувала навіть пересічного українця Східної Галичини та сприяла формуванню «нової» інтелігенції, яка проявить себе у подальших національних пориваннях.

Список використаних джерел та літератури

1. Центральний державний історичний архів України, м. Львів. Ф.399. Оп.1. Од.зб. 87. 20 арк.
2. Енциклопедія історії України: Т. 7. Мл – О / Редкол.: В. А. Смолій та ін. НАН України. Інститут історії України. – К.:В-во «Наукова думка», 2010. – 728 с.
3. Баган О. Націоналізм і націоналістичний рух. – Дрогобич: Видавнича фірма «Відродження», 1994. 192 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу:
http://royallib.com/read/bagan_oleg/natsionalizm_natsionalstichniy_ruh.html#0
4. Шумський І. Молодіжний рух у Західній Україні (1920 – 1939 рр.). – Тернопіль, 2002. – 184 с.
5. Ковалюк Р. Український студентський рух на західноукраїнських землях XIX – XX ст. – Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2001. – 420 с.
6. Ісаюк О. Студенти Львівського університету – учасники українського націоналістичного підпілля у висвітленні польської преси (1930-1934 рр.) // Український визвольний рух. Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, Центр досліджень визвольного руху. – Львів, 2015. – Збірник 20. – С. 98-119.

7. Центральний державний історичний архів України, м. Львів. Ф. 399. Оп. 1. Спр. 124. 34 арк.
8. Центральний державний історичний архів України, м. Львів. Ф. 399. Оп. 1. Од. зб. 125. 32 арк.

Максим Дойчик
Спеціалізована школа № 43 «Грааль»

Боротьба УПА з радянськими спецслужбами на Івано-Франківщині (1945-1947 рр.)

Обрана тема є актуальною, адже сьогодні Україна потерпає від російської агресії. Проте, цей конфлікт відбувався і в минулому столітті, коли наші предки вели боротьбу проти українського вікового ворога. Мета статті – дослідити боротьбу УПА на прикладі Тактичного Відтинку (далі – ТВ) 22-«Чорний Ліс», зокрема й історію боротьби сотенного УПА Павла Когуча, найвідоміший бій УПА з НКВС на Івано-Франківщині, структуру УПА-Захід на Прикарпатті, а саме назви сотень, куренів та їх командири.

Перші відділи УПА було зорганізовано на Поліссі та Волині у 1942 р. [5, с.12]. На Галичині (зокрема й на Прикарпатті) літом 1943 р. в УНС пройшла вишкіл перша сотні УПА «Чорних чортів» [5, с.16]. За географічним положенням УПА ділилась на три частини: УПА-Північ, Південь та Захід. УПА-Захід ділилась на військові округи (далі – ВО): «Башта», «Буг», «Маківка», «Лисоня», «Срібна», «Сян», «Сучава» та «Говерла» [5, с.121-122].

Івано-Франківська (до 1962 р. Станіславська обл.), входила до ВО «Говерла» групи УПА-Захід. Її сили стали найчисельнішими у складі всієї УПА і налічували 36 сотень, а це близько 5,5 тис. ос. [1, с.8]. ВО «Говерла» складалась з трьох ТВ: 21-«Гуцульщина», 22-«Чорний Ліс» та 23-«Магура».

ТВ22-«Чорний Ліс» утворений у січні 1945 р. і розформований у серпні 1947 р. З січня 1945 по 1946 рр. його очолював Андрусак Василь («Різун»). У листопаді 1943 р. «Різун» очолює сотню «Змії». Наказом Генерального Військового Штабу 26 січня 1944 р. його підвищено до хорунжого, також він почав виконувати обов'язки командира «Підкарпатського» куреня. У 1944 р. його курінь брав участь у жорстоких боях з гітлерівцями та енкаведстами. В січні 1945 р. призначений командиром ТВ22. Загинув у сутичці з рейдуючою групою НКВС між селами Глибоке і Грабівкою. 10 жовтня 1946 р. підвищений посмертно до звання полковника та нагороджений найвищим бойовим відзначенням – Золотим Хрестом Бойової Заслуги I класу [4, с.44-45]. Після смерті легендарного командира «Різуна» на цей пост вступив Вацик Павло Іванович («Прут»). Вацика Павла було призначено ройовим сотні «Змії» командира «Різуна». У листопаді 1944 р. призначений командиром сотні «Змії». 7 січня 1945 р. був призначений командиром «Підкарпатського» куреня. Загинув біля с. Підлісся в сутичці з НКВС. Тіло «Прута» було перевезено до м. Станіслава, повішено на ратуші з написом «Командир банд» і перебувало там протягом тижня.